

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH
BUDĚJOVICÍCH

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra pedagogiky a psychologie

MALOVÁNÍ V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Bohuslava Kimrová

Autor práce: Monika Švehlová

Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy

Ročník: 3.

2012

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 30.3.2012

Monika Švehlová

Poděkování:

Děkuji tímto vedoucí své bakalářské práce Mgr. Bohuslavě Kimrové za vedení, dohled a rady nad zpracováním této práce. Dále bych také chtěla poděkovat své rodině za veškerou podporu.

Abstrakt

Bakalářská práce „Malování v předškolním věku“ se zabývá působením barev v životě člověka, vývojem dětského výtvarného zobrazování a dělením malířských technik. Dále je popsán postup a metody práce s barvou vhodné pro použití v mateřské škole. Praktická část je zaměřena na práci s barvou a na pozorování barev všude kolem nás se skupinou dětí mateřské školy. Jsou popsány náměty a realizace integrovaných výtvarných aktivit. Práce je doplněna fotodokumentací a videonahrávkou.

Abstract

My bachelor thesis “Painting in pre-school age” deals with an effect of colours on people’s lives, development of children’s painting and division of painting techniques. Additionally, it includes a description of a process and methods of working with colours which are suitable for nursery schools. The practical part is focused on working with colours and observing colours which are around us with a group of children from a nursery school. Themes and realization of graphic activities are also described in my work. Moreover, the bachelor thesis contains photographs and a video recording.

Klíčová slova

Dětská malba, předškolní věk, působení barev, grafické typy, výtvarná řada

Key words

Children’s painting, pre-school age, effect of colours, graphic types, graphic row

Obsah

Obsah	5
Úvod	7
Teoretická část	8
1. Barvy v životě člověka	8
1.1. Působení barev	9
1.2. Psychologie barev.....	10
2. Vývojová stádia zobrazování u dětí předškolního věku	14
2.1. Grafický typ - Člověk.....	14
2.1.1. Hlavonožec	15
2.1.2. Paňák	15
2.2. Grafický typ - Zvíře.....	15
2.3. Grafický typ – Dům.....	16
2.4. Grafický typ – Strom	16
2.5. Grafický typ – Dopravní prostředky	16
2.6. Profil a jeho zobrazení.....	17
2.7. Prostor a jeho zobrazení	17
2.8. Výtvarné vyprávění	18
2.9. Pravoúhlost.....	18
2.10. Kresebný automatismus	19
2.11. Používání barev	19
3. Výtvarná typologie	20
3.1. Typologie podle Jaromíra Uždila:.....	20
3.1.1. Extrovertní typ.....	20
3.1.2. Introvertně expresivní typ	20
3.2. Typologie dle výtvarné praxe.....	20

3.2.1.	Vizuální typ	20
3.2.2.	Haptický typ	20
4.	Techniky malby	21
4.1.	Malířské techniky	21
4.1.1.	Suché techniky	21
4.1.2.	Mokré techniky.....	22
5.	Malování v mateřské škole	25
	Praktická část	28
6.	Realizace.....	29
6.1.	Barevné motýlí kouzlení	29
6.2.	V lese nebo na paloučku.....	33
6.3.	Hurá do pohádky	36
6.4.	Šáša šáša, šášula	39
6.5.	O veliké řepě	43
6.6.	Barevné perníčky.....	46
6.7.	Holčička v červeném	49
	Závěr	52
	Seznam použité literatury	54
	Seznam příloh:	56
	Přílohy:	58

Úvod

Stačí se rozhlédnout kolem sebe a uvidíme jeden velký barevný svět. Lidé mají mnohem lepší náladu, když je hezký barevný den, než když je mlha a prší. Barvy jsou všude kolem nás a jejich kombinace na nás určitým způsobem působí. Pokud vejdemo do tmavě vymalované místnosti, asi nás nic pozitivního nenapadne, ale pokud bude místnost vymalovaná teplými tlumenými odstíny barev, naše nálada bude určitě mnohem veselejší.

Tuto práci jsem si vybrala z toho důvodu, že mě zajímalo to, zda děti opravdu, tak rády používají barvy a zda si jejich přítomnost kolem nás uvědomují. Také mě zajímalo, zda jsou schopné vnímat vznikání nových barev jejich vzájemným mícháním a prolínáním a zda jsou vůbec zvyklé s barvami běžně pracovat a tvořit. Mě jako dítě malování s barvami velmi bavilo a trávila jsem mnoho času nad ilustrováním mnou vymyšlených pohádek. Mám pocit, že dnešní děti doma vybarvují většinou pouze pastelkami, protože rodiče nemají dostatek času na to, aby na děti dohlédli a vysvětlili jim, jak se s barvami zachází nebo se dokonce bojí, že děti ušpiní vše, co se kolem nich nachází a že už by nevyrůstaly v tak sterilně uklizeném prostředí jako doposud. Bohužel se také domnívám a z praxe v některých školách mám i potvrzené, že ani tam, dětem není poskytnut nejlepší prostor pro malbu a to také právě z důvodů čistoty, náročnosti organizace nebo snad z nedostatku financí.

V teoretické části bych se chtěla zaměřit právě na působení barev na život člověka. Dále na to, jakým způsobem děti začínají výtvarně tvořit a na vývojová stádia zobrazování v předškolním věku. Dále se zaměřím na malbu, techniky malby a metodické postupy pro práci s barvou v předškolním věku. V praktické části bych nejprve chtěla tvořit integrovaný blok na téma „Motýlci.“ K tomuto tématu jsem byla inspirována stejnojmenným názvem třídy, ve které jsem vykonávala praxi. V dalších činnostech bych se zaměřila na práci s barvou na téma „Pohádky,“ které k barevnému tvoření také přímo vybízí. Pohádky lze s dětmi dramatizovat, všimnout si barevného oblečení pohádkových postav a využít různých výtvarných technik, při kterých se používají barvy. Ráda bych s dětmi vyzkoušela metodickou výtvarnou řadu tisku.

Teoretická část

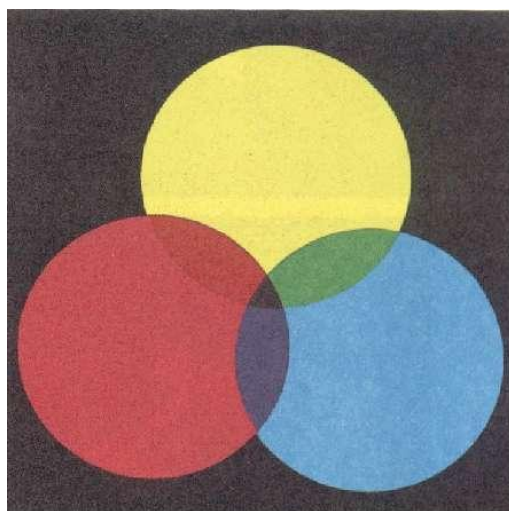
1. Barvy v životě člověka

Už od narození nás mnozí rodiče předurčují k používání a jistému chápání některých barev. Narozená dívka je už od útlého věku hýčkána v růžovém, červeném nebo barevně neutrálním kočárku, ale určitě ne v modrém. A pokud potkáme na ulici dívku v modrém kočáru, lze předpokládat, že ho již předtím používal její starší bratr nebo lékař správně neurčil pohlaví dítěte. A stejně je tomu i u chlapců u kterých jasně vede již zmíněná modrá barva. Pokud nahlédneme do kočárku, který svou barvou nespecifikuje pohlaví a spatříme modré dupačky, nenapadne nás jistě nic jiného než to, že se díváme na chlapce. Je pravdou, že mnohým rodičům nezáleží na tom, zda je jejich dcera oblečena v růžové nebo v modré, ale z vlastní zkušenosti mohou říci, že žádného takového rodiče osobně neznám. Není ani žádnou výjimkou to, že by děti měli své pokoje růžově a modře vymalované. Ale ať už je jakkoli málo pravděpodobné, že uvidíme dívku v modrých dupačkách, je ještě méně pravděpodobné, že uvidíme chlapce v růžových. S růstem dětí už poměrně často rodiče oblékají své dcery do oblečení modrých barev různých odstínů i když stále převažuje růžová, ale chlapce v růžové bychom nejspíše hledali marně. Tak je tomu i v dospělém věku, muž v růžovém tričku se od mnohých lidí dočká výsměchu nebo dokonce pohrdavých pohledů.

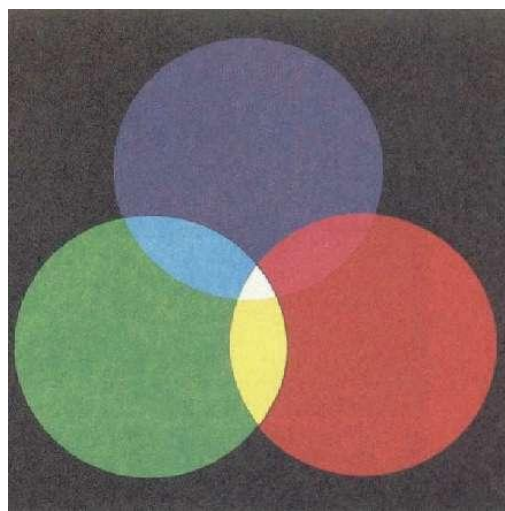
Nejsme ovšem obklopeni jen barvami na našem oblečení, barevné je vše kolem nás. A určité barvy na nás určitým způsobem působí. „Vnímání barev ovlivňuje nejen intenzita světla, ale i náš zdravotní stav a nálada. Uvědomte si, jak vnímáte barvy, když máte dobrou náladu, nic vás nebolí a jste spokojeni. Svět kolem vás je rázem barevnější a barvy svítí úplně jinak, než když jste nemocní nebo smutní a nešťastní“¹ Rozlišujeme barvy teplé, studené. Do teplých patří červená, žlutá a oranžová, do studených zelená a modrá. Dále dělíme bary na základní, do kterých patří žlutá, červená a modrá. Mícháním těchto barev získáváme ostatní barvy, podvojně. Smícháním červené a žluté vznikne oranžová,

¹ Brožová, Vlasta., Peřinová, Marta.: *Kreslíme, malujeme, modelujeme...* Fortuna, Praha 1994, s. 94.

ze žluté a modré vznikne zelená a z červené a modré zase fialová. Výjimkou je hnědá barva, která vzniká smícháním všech barev základních. Tomuto míchání barev se říká „subtraktivní míšení barev – vznik nové barvy pohlcením a odrazem světla pigmenty nebo barevnými látkami.“² Tmavost a světlost namíchaných odstínů je závislá na poměru přidaných barev. Pokud do barev nepřidáváme černou ani bílou, říkáme těmto barvám barvy syté, protože nemají přidanou ani ubranou svou přirozenou sytost. Čím více přidáváme do barvy bělobu, stává se světlejší a bledší. U černé je tomu obráceně, čím více černé, tím více tmavší barva. Pokud bychom míchali pouze černou a bílou, získáme nejrůznější odstíny šedé. Jiným typem míchání barev je „aditivní míšení barev – míšení sčítáním, skládáním. Z aditivně základních (primárních) barev, tj. červené, zelené, modré, můžeme aditivním míšením získat barvy ostatní.“³ Toto míchání barev objevil Issac Newton (1642-1727), který ve svých pokusech promítal na bílou plochu barevné paprsky, ze kterých vznikaly barvy jinak než při používání malířských barev. Toto vznikání barev je závislé na vlnové délce barvy.

obr. 1. Subtraktivní míšení barev

obr. 2. Aditivní míšení barev

1.1. Působení barev

Z psychologického hlediska lze říci, že barvy nevnímáme jako oddělené, ale i na základě našich zkušeností a představ. „Barva dokáže nejen potěšit lidské oko, ale může být nositelkou nějaké zprávy, významu, symbolu. Význam, který určité

² Pleskotová, Petra.: *Svět barev*. Albatros, Praha 1987, s. 195.

³ Pleskotová, Petra.: *Svět barev*. Albatros, Praha 1987, s. 192.

barvě lidé připisují, je spojen s jejich životní zkušeností.“⁴ Různě na nás také působí barvy teplé a studené. Při vnímání teplých barev jsme motivováni ke větší činnosti. Zvětšuje se u nás chuť na jídlo, stoupá krevní tlak. Zelená a modrá působí naprosto opačně. Příkladem jsou nemocnice, ve kterých převládají studené barvy, které tlumí tělesné funkce a zklidňují nás. Ale i celkové pocity z barev jsou různé. Příjemně může působit červená, kterou si představíme jako namalované srdce od milovaného člověka, ale nepříjemně ta, která nám připomíná krev krvácejícího. Červená může tedy znamenat jak lásku, tak smrt. Jednou z mála barev, na jejímž významu se shodují všichni napříč staletími je zelená znamenající život. Někdy se nám při vyřčení nějakého slova dostane do mysli určitá barva a nejsme schopni popsat z jakého důvodu. „Anglický malíř a spisovatel John Ruskin (1819-1900) ve svých vzpomínkách píše, jak se mu vždycky, když zaslechl jméno Grant, vybavila hnědá barva a hořká chuť. Teprve jeho stará maminka mu připomněla, odkud se asociace vzala: rodinný lékař doktor Grant ho v dětství při nachlazení léčil hořkým hnědým sirupem.“⁵ Zřejmě si ale barvu uvědomujeme jen tehdy, pokud jsou nějak překvapivé nebo typické pro danou věc. Jinak si spíše uvědomujeme tvary, vzdálenost. A právě i vzdálenost lze barvami vyjádřit. Studené barvy působí spíše vzdáleně, naopak teplé blíže.

1.2. Psychologie barev

Už Hippokratés (asi 460-370 př.n.l.) přiřadil k lidským povahám barvy (sanguinik – červená barva, melancholik – modrá barva, choleric – žlutá barva, flegmatik – zelená barva). Švýcarský psychiatr Hermann Rorschach (1884-1922) využil spojení mezi barvami a lidskými city v psychologickém testu, který se dodnes nejvíce používá jako psychodiagnostická metoda. Tento test se provádí tak, že kápneme deset kapek barevného, či černého inkoustu na bílý papír, poté papír přeložíme a ze skvrn vznikne jakýsi motiv podobný motýlovi, květině apod. V tomto testu lze odhalit celou osobnost člověka. Vyhodnocovat jej může pouze odborník. Extroverti a introverti hodnotí své barevné skvrny odlišně. Extroverti se

⁴ Brožová, Vlasta., Peřinová, Marta.: *Kreslíme, malujeme, modelujeme...* Fortuna, Praha 1994, s. 100.

⁵ Pleskotová, Petra.: *Svět barev*. Albatros, Praha 1987, s. 102.

zaměřují především na barvy, introverti na tvary skvrn. Ovšem každý člověk má své více či méně oblíbené barvy a ty upřednostňuje před ostatními. Podle této teorie vytvořil švýcarský psycholog Max Lüscher (nar. 1923) test, který pracuje pouze s barvami. K tomuto testu využíval čtyři barvy základní – tmavomodrou, temně zelenou s nádechem do modra, oranžovočervenou a žlutou a čtyři barvy pomocné – fialová, černá, hnědá a šedá. Základní barvy představují lidské potřeby. „Testovaná osoba řadí barvy vedle sebe od nejsympatičtějších k nejméně sympatické. Přitom nezáleží jen na pořadí jednotlivých volených barev, ale především na jejich vzájemném vztahu, na barevných kombinacích v řadě osmi barev, která vzniká.“⁶ Tento test samozřejmě není nikdy stoprocentní, protože lidé jsou v danou chvíli ovlivněni mnoha okolnostmi a podle nich si mohou v danou chvíli volit jiné barvy než by tomu bylo jindy.

Za pomoci barev je však možné odhalit i kvalitu pracovního týmu. Mudr. Filip Brodan, ředitel společnosti Zaměstnanci.com říká: „Vzdělávání ve firmách je podle mých zkušeností často velmi obecné a necílené a v konečném důsledku nepřináší požadovaný efekt.“⁷ Metoda Balance Management je zaměřena na slovní asociace k barvám. Lubor Lepič, obchodní ředitel společnosti DB Schenker ČR říká, že „Balance Management dokáže citlivě, a přesto precizně popsat charakteristiku týmu, a dokonce definovat změny jeho chování, pokud se tým dostane například do stresu.“⁸ Autorem této metody je Jíří Šimonek.

Klíč k psychologii barev

„žlutá – povzbuzuje, osvobozuje, přináší uvolnění, pocit souladu, harmonie, působí vesele a otevřeně

oranžová – je slavnostní, vyvolává pocit radosti, je spojena s představou slunce, tepla, bohatství, zlata, úrody

⁶ Pleskotová, Petra.: *Svět barev*. Albatros, Praha 1987, s. 115.

⁷ Kvapil, Karel., *Kvalitu vašeho týmu pomohou odhalit barvy* [online]. Praha: Novinky.cz, 2012, revize 6. ledna 2012 [cit. 3. února 2012].

Dostupné na: < <http://www.novinky.cz/kariera/255424-kvalitu-vaseho-tymu-pomohou-odhalit-barvy.html?ref=ostatni-clanky> >

⁸ tamtéž

světle zelená – působí přirozeně, ale někdy jedovatě, je spojena s představou chladu, vlhka, ticha, rostlin

tmavozelená – uklidňuje a chrání, ale také omezuje, je přátelská, dává pocit bezpečí a naděje

světle modrá – působí přívětivě, vyvolává představu oblohy a vzduchu, ticha a touhy

červená – vzrušující, energická, prudká až náruživá, silná, mocná, spojená s představami ohně, krve, nebezpečí, lásky, hluku

purpur – působí důstojně, hrdě, vznešeně, povzbudivě, je spojen s představou spravedlnosti a majestátu

fialová – neklidná, znepokojivá, melancholická, tajemná, osobitá, náročná

světle fialová – působí začarovane, rozpolcene, slabošky, je to barva magie, melancholie, opojení

hnědá – střízlivá, mlčenlivá, solidní a vážná, realistická, spojená s představou jistoty a pořádku, domova a tradice, zdrženlivosti

šedá – netečná, smutná, spojená s představou chudoby a pokory

bílá – neurčitá, nejistá, spojená s představou nevinnosti a čistoty

černá – barva vzdorného protestu, zlého tajemství, nicoty, smrti⁹

Max Lüscher vytvořil ze čtyř barev (červené, žluté, zelené a modré) kruh s tím, že je to symbol celosti a harmonie. Podle těchto barev nazval člověka čtyřbarevným. „Čtyřbarevný člověk tedy při svém prožívání, myšlení a jednání vychází ze čtyř variant sebecitu- sebeúcty (zelená) – sebedůvěry (červená) – spokojenosti (modrá) – vnitřní svobody (žlutá).“¹⁰ Podle těchto citů se snaží čtyřbarevný člověk dosáhnout štěstí a to je i jeho cílem.

⁹ Pleskotová, Petra.: *Svět barev*. Albatros, Praha 1987, s. 118.

¹⁰ Lüscher, Max.: *Čtyřbarevný člověk*. Ivo Železný, nakladatelství, spol. s.r.o., Praha 1997, s. 12.

Vztahy barev

Žádná barva na nás nepůsobí pouze sama, ale působí na nás i barvy v jejím okolí. Ze tří základních barev a z jejich barevných tónů můžeme vytvořit barevný kruh, ve kterém jsou vždy barvy sousední barvami příbuznými a barvy ležící proti sobě barvami kontrastními. Každá barva je více výrazná, pokud je položena vedle barvy kontrastní a naopak méně výrazná, pokud je vedle barvy příbuzné. Tohoto poznatku využívají malíři, kteří záměrně kladou barvy podle toho, jak má být daný předmět výrazný. Pokud ovšem namalujeme barvy kontrastní vedle sebe, jejich ostrá barevnost se snižuje.

2. Vývojová stádia zobrazování u dětí předškolního věku

Začátky výtvarného vyjádření dětí jsou stejně náhodné jako první úsměv, postavení na nohy nebo první slovo a nemusí být vždy zcela nápadné. Jen málo rodičů bude nejspíše nadšených, když si jejich dítě bude s úsměvem zkoušet vlastnosti barvy tím, že bude svou špinavou dlaň otiskovat na nově vymalovanou zeď nebo prstem jezdit po vyleštěném zamlženém zrcadle či dokonce “čmárat” pastelkami po bílé skříni. A právě tento prožitek ze vznikání “díla” je pro malé děti mnohem důležitější než samotný výsledek. Ani správný postup při kresbě není zcela dodržen. Pohyb nejprve vychází z ramenního kloubu a často se stává, že dítě kreslí mimo vyznačenou plochu. Až později se zapojuje loketní a zápěstní kloub a dítěti začíná záležet na vhodném zaplnění plochy například nepravidelnými ovály. Z dětské kresby lze odhalit osobnost, náladu, pocity. Nelze však dojít relevantního závěru z jedné kresby, ale pouze ze série obrazů a i tak je hodnocení velmi složité a přísluší pouze odborníkům. Dobré je, že děti nemusíme do kreslení nutit, protože je pro ně hrou. Tedy alespoň ze začátku, kdy “čarají” pro radost, později už hrou být přestává. První důležité čáranice jsou nepravidelné ovály a poté různé druhy křížení, při kterých si dítě uvědomuje začátek a konec čáry a vědomě je ovlivňuje.

Počátky zobrazování reálného světa přicházejí v době, kdy je dítě schopno vytvořit již téměř pravidelný ovál. Přichází na řadu období, ve kterém tyto ovály začíná přiřazovat k lidské hlavě nebo třeba ovoci. Takoveto první zobrazování světa se nejčastěji objevuje po ukončení třetího roku života a může být zcela náhodné a označené až zpětně. Dítě zobrazuje předměty izolovaně a bez detailů, ale ne snad proto, že by je tak vidělo, ale z toho důvodu, že se snaží zachytit to nejdůležitější.

2.1. Grafický typ - Člověk

Grafický typ je způsob zobrazení, které odpovídá mentální zdatnosti dítěte. Pro každé téma se ustálil typ, který se s věkem mění a obohacuje. Dalo by se říci, že lidské tělo zná dítě nejlépe, protože ho samo už od narození poznává. „Přece však se zdá, že vznik prvních grafických podob člověka je založen spíš právě na

dotekových, pohybových a pocitových zkušenostech dítěte než na optických vjemych.¹¹

2.1.1. Hlavonožec

Hlavonožcem nazýváme nakreslený ovál, který znázorňuje hlavu i trup zároveň a také části, které jsou pro dítě nejdůležitějšími, jako jsou ústa, oči, někdy nos a vlasy, jen málo se objevují uši. Z oválu jsou vedené čáry znázorňující ruce a nohy. Tyto druhy lidských postav vznikají nejčastěji mezi třetím a čtvrtým rokem života dítěte a vyvíjí se s množstvím tréninku a stárnutím dítěte.

2.1.2. Paňák

Když dítě začne používat trup, bývá většinou menší než hlava, což poukazuje na její důležitost. V této fázi začíná být lidská figura kreslena tak jak je, tedy s krkem, rukama, které vycházejí z ramenního kloubu, nikoli z hlavy, jako tomu bylo v případě hlavonožce. Bývá tomu tak kolem šestého roku dítěte. Hlava bývá zdobena různými druhy účesů. Lidská figura nejdříve není rozlišována na pohlaví, ale vystupuje jako univerzální lidská bytost. Až později se objevují detaily rozlišující lidi jako je klobouk, knoflíky, sukně nebo košík. Pohyb jako takový nezbývá než si prozatím domýšlet nebo jej číst z mimiky obličeje nakreslených postav.

2.2. Grafický typ - Zvíře

Při prvních tvorbách zvířat se velmi často objevuje smíšený profil, kdy zvíře rozeznáváme především podle polohy těla. Výjimkou nejsou ani zvířaty s pěti nohama nebo naopak s jednou přední a jednou zadní. Hlava bývá lidské podoby. Můžeme se však setkat i se zvířaty stojícími na zadních nohách a to především tehdy, pokud se dítě snaží vystihnout zvíře z pohádky, které jedná jako člověk. V tomto případě poznáváme zvíře velmi obtížně a spíše s vysvětlením nebo podle druhotných znaků jakými mohou být například velké zuby. Děti kresbu zvířat odvozují od předchozího naučeného, tedy od kresby člověka. S tímto faktem se setkáváme po celou dobu vývoje dětské kresby. Od již známého a zvládnutého se

¹¹ Uždil, Jaromír. : *Čáry, klikyháky, paňáci a auta*. Státní pedagogické nakladatelství, n.p., Praha 1978, s. 24.

odvíjí složitější. Od malé poličky velká knihovna, od neurčitého keře mnohem propracovanější keř růže.

2.3. Grafický typ – Dům

Dětské kresby domů bývají často vybaveny věcmi, které jsou pro jeho správné užívání potřebné. Je zcela běžné, že mají dveře, kliku na otevírání dveří, okna se záclonami, komín, u kterého nechybí kouř. Zobrazení domů se odvíjí i podle architektury, která se nachází v okolí dítěte. Často se vyskytuje “průhlednost“ a to proto, že dítě nechce odepřít pohled do domu a tak nezobrazuje přední stěnu a my máme možnost vidět i vybavení domu se všemi detaily.

2.4. Grafický typ – Strom

Postupem času se stává dokonalejším a dokonalejší. Ale jeho začátky jsou většinou u vztyčené linky z povrchu, mnohdy s pravoúhlými kratšími linkami, které se naprosto pravidelně opakují. Jako listy na nich bývají kresleny malé oválky také v pravidelném uspořádání. Ze začátku dítě nerozlišuje jehličnan od listnatého stromu. Až později, kdy i pravoúhlost větvení mizí, objevují se odlišné stromy jehličnaté a listnaté. Listnaté stromy jsou převážně doplněny ovocem a dítě si dává velkou práci s vykreslováním detailů listů. Někdy může být postava větší než strom, někdy tomu může být naopak. Dítě velikost podřizuje významu daných předmětů.

2.5. Grafický typ – Dopravní prostředky

Dopravní prostředky, především vlaky auta a lodě, dítě zobrazuje velmi rádo. Ať už z toho důvodu, že je obdivuje stejně jako dospělí nebo i proto, že ho fascinuje ta vlastnost dopravních prostředků, která je pro ně stěžejní a to přemísťování z místa na místo. Do některých vlaků lze díky vyobrazení nahlédnout stejně dobře jako do domů. Děti, které se v dopravních prostředcích vzhlednou ještě více, než jiní jejich vrstevníci, kreslí takové detaily, které i dospělí např. na skutečných automobilech mřížku chladiče nevidí a dokážou je zobrazovat mnohem propracovaněji než cokoliv jiného.

2.6. Profil a jeho zobrazení

Další možnost jak zobrazit pohyb nabízí dítěti profil. Toto postavení je ovšem pro dítě mnohem obtížnější, protože nenabízí symetričnost. Mnohdy dítě nekreslí pouze na základě vzpomínek, jak člověk vypadá, ale i na základě své vlastní představivosti. Objevuje se tedy smíšený profil, který spojuje pohled zepředu s pohledem ze strany. Často se jej můžeme vidět jako zdánlivý nesmysl. Kdy je například obličej z profilu, ale ústa jsou umístěna stejně jako při pohledu zepředu. Je to ale pouze tím, že si dítě ještě dostatečně neosvojilo tento postup a nesymetričnost pro něj není tak známá.

2.7. Prostor a jeho zobrazení

Pro to jak zobrazit prostor má dítě své vlastní techniky, jednou z nich je i plošnost. V této technice lze spojovat různé pohledy do jednoho celku jako bychom se dívali například zespoda i z vrchu zároveň. „Typické je to třeba na obrázku cívky, na němž dítě zobrazilo obě kruhové základny a tělo cívky – válec v bočním pohledu. Obrázek sice neodpovídá pohledu z nějakého konkrétního místa, je však značně názorný, dá se z něho vyčíst všechno potřebné, dokonce i to, že cívka je provrtána kruhovým otvorem.“¹² Dítě takto nezobrazilo cívku, protože by snad vidělo jinak než my dospělí, pouze se snažilo vystihnout všechny potřebné pohledy do jednoho. A protože se dítě stále nepřestalo zajímat ani o to co se nachází uvnitř daného předmětu, není pro něj problémem kreslit potravu v břiše člověka, uhlí ve sklepě domu i když se na dům kouká zvenčí. Zobrazuje ty věci, které jsou pro něj zajímavé a nenechá se rušit či jakkoliv omezovat pro něj zbytečnými částmi.

Mnohdy se také může stát, že při hledání umístění země si dítě určí spodní okraj papíru, na který klade vše, co na zem patří, případně okraj obtáhne zelenou barvou znázorňující zem a modrou obtáhne protilehlý okraj papíru, který znázorňuje nebe. Pokud ovšem má dítě potřebu kreslit více předmětů, než se vejde na spodní okraj, otáčí papír a kreslí na všechny čtyři okraje, které všechny v tomto případě znázorňují zem. Výjimkou není ani sklopení věcí do půdorysu a rozložení

¹² Uždil, Jaromír., Šašinková, Emilie: *Výtvarná výchova v předškolním věku*. Státní pedagogické nakladatelství, n.p., Praha 1980, s. 34.

předmětů tak, aby byly všechny vidět. Lze se také setkat se skutečností, že lidé stojící na spodním okraji papíru jsou menší než lidé uprostřed i když my bychom to čekali přesně opačně, tento jev se nazývá obrácená perspektiva. „To proto, že se kreslíř ztotožnil s některou z osob na kresbě se vyskytující anebo stojí i jiného důvodu uvnitř obrazu.“¹³ Ve starším předškolním věku některé děti napodobují horizont, který nemá za úkol vyjádřit perspektivu, ale spíše nerovnosti povrchu, kterými jsou například kopce. Za velký úspěch lze považovat to, když dítě začne předměty překrývat. A to tak, že přední předměty zakrývají předměty zadní. Velkou překážkou pro zobrazování předmětů tak jak je vidíme a ne tak jak ve skutečnosti jsou, jako je tomu například u kruhového dna hrnečku, který je při kreslení elipsou, je to, že dětská psychika nedovolí dítěti tento ústupek provést. Až po šestém roce života objeví dítě touhu zachytit věci tak, jak je vidíme nikoliv tak, jak jsou technicky správně.

2.8. Výtvarné vyprávění

„Aby samo sebe uspokojilo, sahá dítě někdy k tomu, co bylo nazváno výtvarné vyprávění. V podstatě to znamená, že několik významných situací celého děje, je zahrnuto do jedné kresby.“¹⁴ Lze tedy na jedné nijak ohraničené straně papíru vidět matku kozu žádající kůzlátka o poslušnost, vlka přemlouvajícího kůzlátka, tak i matku kozu vracející se do prázdné chaloupky. Je ovšem důležité umět správně na tento obrázek hledět. Neznamená to ovšem to, že by stačilo číst jako v knize z leva doprava. Dítě může obrázky umisťovat zcela nahodile, ale i tak jsou důležité a spjaté s jeho zážitkem z daného děje.

2.9. Pravoúhlost

Někdy se u dětských kreseb můžeme setkat s až nesmyslnou pravoúhlostí, kdy například komín je kolmý ke střeše nebo stromy na kopci kolmé ke kopci. Dítě totiž nepřemýšlí tak, že by takto postavený komín nejspíše spadl na zem ještě

¹³ Uždil, Jaromír. : *Čáry, klikyháky, paňáci a auta*. Státní pedagogické nakladatelství, n.p., Praha 1978, s. 46.

¹⁴ Uždil, Jaromír., Šašinková, Emilie: *Výtvarná výchova v předškolním věku*. Státní pedagogické nakladatelství, n.p., Praha 1980, s. 43.

dříve než by se v něm prvně zatopilo a že stromy by odfoukl první větřík. Dbá spíše na co největší odlišování směrů.

2.10. Kresebný automatismus

Je patrný na první pohled a u dětí se vyskytuje poměrně často. Pokud stojí vedle sebe tři lidé, budou vypadat téměř stejně. Dítě si osvojilo nějaký postup a zafixovalo si danou věc a takto ji bude naprosto automaticky kreslit. Čárky mohou znamenat trávu, která bude zcela automaticky tvořena čárkami pokaždé, kdy bude zapotřebí trávu zobrazit.

2.11. Používání barev

U předmětů u kterých je přesně daná barva a u kterých je barevnost obecně platná dítě využívá daných barev. Například slunce bude vždy žluté. Ovšem tam, kde věc nemá všeobecně danou barvu, využívá dítě plně své fantazie. Obecně děti upřednostňují barvy teplé před studenými. Teplé barvy používají při vybarvování jim milých nebo drahých věcí. Ovšem každé dítě má svou individuální barevnou škálu a tím se od sebe odlišují.

Na samém začátku používají děti štětec s barvou podobně jako tužku. Tahy štětce namočené v barvě znázorňují obrysy předmětů a většina plochy zůstává nadále bílá. U některých obrázků je zřejmé barevné nadsazení, které má podobný důvod jako nadsazení tvarů, znamená větší zvýraznění objektu, jeho lepší čitelnost. Nebo přetře část zdi domu tmavší barvou v těch místech, ve kterých se setkává s podobnou barvou plotu u domu. Při určité tvorbě si děti zanechávají svou určitou barevnost a nevycházejí z ní, pokud to není vyloženě nutné.

3. Výtvarná typologie

Pro lepší chápání a hodnocení dětských výtvarných děl používáme několik výtvarných typologií různých autorů.

3.1. Typologie podle Jaromíra Uždila:

3.1.1. Extrovertní typ

Snaží se o přesné zachycení objektu od proporcí, zachycení v prostoru přes barevnost po plastičnost. Tento typ se rád zabývá detaily a nepoužívá přehnanou barevnost. Někdy se může zdát, že chybí vztah k zobrazovanému. Do práce člověka extrovertního typu můžeme vstupovat a diskutovat s ním.

3.1.2. Introvertně expresivní typ

U tohoto typu naopak převládá silný emotivní zážitek. Použití barev je pestřejší a nadsazené. Zájem o přesné zobrazení se také neuplatňuje. Výtvarné dílo bývá originálnější než u typu předchozího. Komentáře své práce většinou začíná slovy „To jsem já, když...“ Nevyhovuje mu rušení od práce.

3.2. Typologie dle výtvarné praxe

3.2.1. Vizuální typ

Je zaměřen především na skutečnost a reálnost. Dalo by se říci, že odpovídá Uždilovu Extrovertnímu typu.

3.2.2. Haptický typ

Je typický spíše zobrazováním podle dojmů a zážitků. Jeho výtvořiny působí především dekorativně. Odpovídá Uždilovu Introvertně expresivnímu typu.

Nutné je ovšem říci, že jen málo jedinců je pouze jedním výtvarným typem a na to bychom měli při našem hodnocení pamatovat. Dílo nelze hodnotit podle jasných znaků, ale i podle přecházení mezi nimi a jejich propojováním.

4. Techniky malby

Při malování pracujeme ve dvourozměrném prostoru. Malba vzniká nanášením barev, ve kterých je obsažen pigment vázaný různým pojivem, jako je například vaječný žloutek, olej, vosk, lepidlo.

4.1. Malířské techniky

Malířské techniky rozdělujeme na mokré a suché podle toho, jestli barvy rozpouštíme v rozpouštědle nebo je nanášíme v suché podobě.

4.1.1. Suché techniky

Pastelky

„Vyrábí se z křídly, mastku nebo kaolinu, které se jemně vyplaví a promísí s plaveným nebo mletým práškovým barvivem, do této směsi se jako pojidlo přidává klovatina nebo lepidlo. Vylisované tyčinky se nevypalují, ale před uložením do dřeva se některé druhy napustí horkým voskem, čímž se stanou ve vodě nerozpustnými“¹⁵ Na malování jsou ovšem vhodné pastelky roztíratelné vodou, protože je lze rozmývat štětcem namočeným ve vodě a tak používat techniku s názvem lavírování. Pro malování pastelkami je nejvhodnější bílý papír se středně hrubým povrchem.

Barevné křídly a pastely

„Vyrábějí se většinou ve formě válcových nebo hranolových tyčinek, obalených voskem nebo jemným papírem. Jsou velmi křehké.“¹⁶ „Vyrábí se z barevných pigmentů, jsou spojeny lepidlem nebo klovatinou, popř, jinými

¹⁵ Kuchař, Radim.: *Kresba, malba, grafika pro lidové školy umění*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1968, s. 16.

¹⁶ Kuchař, Radim.: *Kresba, malba, grafika pro lidové školy umění*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1968, s. 17.

pojídly.¹⁷ Barevnými křídami a pastely malujeme na tónovaný hrubý papír. Tyto barvy se velmi snadno dají setřít a proto je pro jejich uchování dobrá fixace fixativem (tekutina ve spreji, která brání setření) nebo vložení obrazu pod sklo. Dále lze pastelem malovat do mokrého podkladu anebo jej na suchém podkladu rozmývat. Barvy se jen velmi těžko míchají, ale mají stálou barevnost.

Voskové pastely

Nejvíce se používají při školní činnosti. „Malba voskovými pastely působí svítivým, zářivým dojmem, pastely se dají vzájemně překrývat, proškrabávat a různě kombinovat.“¹⁸ Při malbě na drsný papír ulpívá voskový pastel na vyšších místech a v prohlubních zůstává bílé místo. Dá se také nanášet v silnějších vrstvách.

4.1.2. Mokrý techniky

Akvarelové barvy

Akvarelové barvy dělíme na mistrovské a školní. Školní barvy se nejčastěji prodávají v uzavíratelných nízkých krabičkách, ve kterých jsou umístěny po jednotlivých barevných tónech. S těmito barvami lze malovat jak na suchý, tak na mokry podklad. Barvy nelze překrývat a jen těžko s nimi dosáhneme sytých odstínů. Dále lze akvarelové barvy pořídit v tubách. Mistrovské barvy obsahují větší množství pigmentu a jsou průhlednější než barvy školní. K malování můžeme použít různé typy štětců od nejkvalitnějších ze sobolí srsti přes běžné vlasové, houbičky nebo dokonce i prsty. Akvarelové barvy se snadno míchají vodou a pro prvotní malbu je doporučena základní paleta deseti barev. Jako základ pro malbu akvarelem se používají tzv. lazury. „Představují první aplikaci

¹⁷ Jünglingová, Olga., Mgr. *Malba* [online]. Přerov:

Gymnázium Jana Blahoslava a SPGŠ, 2009, revize 2. 2. 2009 [cit. 2. února 2012].

Dostupné na: < <http://www.gjb-spgs.cz/files/177/malba.pdf>>

¹⁸ Kuchař, Radim.: *Kresba, malba, grafika pro lidové školy umění*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1968, s. 17.

barvy na papír, ať už jde o tónované pozadí nebo velké barevné plochy. Pokládání lazury je tudíž krajně důležitou technikou, kterou je třeba zvládnout.¹⁹

Temperové barvy

„Tempera je nejstarší, velmi oblíbená technika.“²⁰ Je pojena přírodními nebo umělými emulzemi. „Emulze má velký sklon k plesnivění. Aby se temperové barvy tak rychle nekazily, přidávají do nich výrobci určité procento konzervačního materiálu.“²¹ Na rozdíl od akvarelových barev mají barvy temperové vysokou krycí schopnost. Lze je nanášet rovnou z tuby nebo z plechovky. K malování můžeme použít štětinový nebo vlasový štětec namočený ve vodě nebo barvy nemusíme ředit vůbec. Nejčastěji malujeme na hrubší papír.

Bretonové barvy

Tato technika spočívá v rozmíchání potravinářské barvy ve vodě a následném malování stejně jako s barvami akvarelovými. Tyto barvy jsou ovšem velmi pestré a jasné.

Latexové barvy

Latexové barvy jsou po zaschnutí vodou nerozpustné, jsou pružné a jejich povrch je matný. Těmito barvami lze malovat nejen na papír, ale i na textil a dřevo.

Olejomalba

Patří mezi náročné a nákladné techniky. Prodávají se v tubách plněných barevnými oleji a dalšími specifickými přísadami. Tyto barvy lze ředit terpentýnem. Nanášejí se především na plátno a dřevěné desky štětci nebo kovovými špachtlemi, tyto povrchy je nutno nejdříve natřít podkladem, tzv.

¹⁹ Barnes – Mellisová, Glynis.: *Akvarel - Úvodní kurz*. Universum, Praha 2007, s. 28.

²⁰ Brožová, Vlasta., Peřinová, Marta.: *Kreslíme, malujeme, modelujeme...* Fortuna, Praha 1994, s. 121.

²¹ Kuchař, Radim.: *Kresba, malba, grafika pro lidové školy umění*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1968, s. 19.

šepsem. Konečné zaschnutí může trvat několik měsíců a poté je vhodné obraz zarámovat.

Akrylové barvy

Tyto barvy jsou tvořeny kvalitními pigmenty, které nejsou pojeny oleji. Díky tomu barvy rychle zasychají. Akrylové barvy jsou ředitelné vodou, jsou syté, lesklé a mají hebký povrch. Velmi snadno se překrývají. Malovat lze na všechny povrchy různými štětci i houbičkami.

Kvaš

„Kvaš je malba polokrycími vodovými barvami, které obsahují bělobu. Kvašové obrazy se malují vlasovými štětci, většinou se postupuje od tmavých barev ke světlejším. Nejvhodnějším podkladem je papír nebo lepenka, kterou můžeme navlhčit nebo podmalovat její plochu řidší barvou. Při malbě počítáme s tím, že barvy budou po zaschnutí světlejší.“²²

²² Brožová, Vlasta., Peřinová, Marta.:Kreslíme, malujeme, modelujeme.... Fortuna, Praha 1994, s. 121.

5. Malování v mateřské škole

Děti mají přirozenou touhu tvořit a objevovat nové. Při používání barev jsou děti přibližovány skutečnému světu a malba je pro ně velmi zajímavá. Trvá poměrně dlouho, než dítě přejde od kresby štětcem k malbě. „Předpokladem tvořivé výtvarné činnosti je citlivost k formě materiálu, plynulost a pružnost výtvarného myšlení a originální řešení daného problému. Pro každý tvořivý akt je stejně nezbytná fantazie, jako intelekt a emoce.“²³ Stejně jako kresba, tak i malba nám říká něco o vnitřních pocitech dítěte nebo jeho momentální náladě. Při malování lze velmi dobře pozorovat individuality dětí a to především ve výběru barev. Tam, kde dítě necítí provázanost barvy s malovaným jevem, používá své vnitřní citění. Malování sice neumožňuje tak přesné zachycení prostoru a detailu jako kreslení, ale pro svou barevnost je mnohem výraznější. Ovšem není dobré vyzdvihovat malbu před kresbou a naopak, protože obě tyto techniky mají ve výtvarné tvorbě u dětí předškolního věku velký význam. Pro celkovou výtvarnou tvorbu v mateřské škole je velmi důležitý nejen postoj dětí, ale také postoj učitelky, která by měla být dostatečně tvořivá a měla by tvořivost u dětí podporovat, vhodně ji motivovat a citlivě děti vést. Při počátcích malování a především u nejmenších dětí musíme počítat s tím, že děti si úmyslně obarví ruce, pokapou stůl nebo oblečení. Než se naučí správnou techniku malby, budou se štětcem táhnout po i proti směru vlasu a budou na papír vršit co největší množství barvy nebo přehnaným přitlakem papír prodřou. Skutečná barevnost předmětů je také nebude příliš zajímat. Ovšem až tato úskalí malby překonají, budou jejich díla více a více dokonalá.

Desatero pro správnou výtvarnou tvorbu:

- 1) k výtvarné činnosti by mělo být dítě vhodně motivováno
- 2) v žádném případě nesmíme dítě do činnosti nutit
- 3) před samotnou činností dítěti činnost vysvětlíme

²³ Jakoubková, Věra., Packová, Juliána., Pejšová, Jiřina.: Výtvarná výchova v mateřské škole:

Dílčí metodická příručka k programu výchovné práce pro mateřské školy. Naše vojsko, n.p., Praha 1988, str.32.

- 4) pracovní plocha by měla být vhodně osvětlena a při tvorbě by dítěti nemělo nic překážet
- 5) materiál a pomůcky by měly být vhodně voleny a umístěny, tak abychom dítě neomezovali v jeho tvořivosti
- 6) barvy předkládáme většinou již rozmíchané a připravené k malování
- 7) dítě by mělo mít dostatek času na dotvoření díla podle vlastních představ
- 8) pokud si dítě neví rady, poradíme mu
- 9) výtvarné dílo by neměl po dítěti nikdo upravovat
- 10) hodnotíme zdařené prvky a nehledáme nedostatky

K motivaci je vhodné používat různé příběhy, pohádky, divadla, básně, hudbu nebo prožitky z výletů či procházek. Před každou činností by učitelka měla vědět, čeho chce s dětmi docílit a měla by k tomu zvolit vhodnou techniku použití barev. V mateřské škole se vzhledem k vlastnostem nejvíce osvědčilo malování temperovými barvami. Protože jsou krycí, mají výrazné barvy a nejsou jedovaté. Malba prstovými barvami je také vhodná, protože se děti s barvou lépe seznámí, mohou si jí „osahat.“ Myslím si, že před malbou akvarelovými barvami bychom měli preferovat malbu barvami anilinovými, které mají mnohem jasnější a zářivější barvy. Malba bretonovými barvami je pro děti také velmi vhodná především pro svou pestrost a z tohoto důvodu je využívána i malba barevnými tušemi. Po dokončení je vhodné umístit malbu na předem připravené místo a nechat ji zaschnout a poté vystavit.

Zásady při malování v mateřské škole:

- 1) Před samotným začátkem malování je vhodné převléci se do pracovního oděvu nebo si alespoň vyhrnout rukávy.
- 2) Štětec držíme v jedné třetině jeho délky a netlačíme na něj.
- 3) Barvy nabíráme pouze na špičku štětce a přebytky otíráme o okraj nádoby s barvou, štětce vracíme do správné nádoby anebo je důkladně opereme tak, aby nedocházelo k nežádoucímu míchání barev.
- 4) Štětec po papíře vedeme po směru vlasu.
- 5) Dbáme na čistotu vody v kelímku určeném pro praní štětců.

- 6) Po práci štětce pereme ve vlažné vodě velmi důkladně, aby v nich barva nezasychala a byly schopny příští malby. Poté je otřeme po směru vlasů suchým hadříkem a uložíme do sklenice či jiné nádoby štětinami nahoru.
- 7) Pracovní místo uklízíme tak, aby po nás mohl pohodlně pracovat někdo jiný.
- 8) Barvy z rukou důkladně omýváme mýdlem.

„Děti se učí malovat štětci tlustšími i tenčími na papíry velké i menší. Velikost papíru a tloušťka štětce mají určitou souvislost. Tlustším štětcem se na menším papíru nepodaří dětem namalovat toho mnoho pro nedostatek volné plochy, má-li dítě velký papír a maluje-li tenkým štětcem, stává se bezradným, plochy není dobře využito a malba je nevýrazná, je jaksi příkrčená, utlačená.“²⁴

²⁴ Razáková, Dagmar...: *Kreslíme, malujeme, modelujeme*. Státní pedagogické nakladatelství, n.p., Praha 1963, s. 16.

Praktická část

V praktické části jsem se zaměřila na výtvarnou tvorbu prostřednictvím barev. Činnosti jsem s dětmi realizovala po dobu půlroční pedagogické praxe. Na začátku práce s dětmi jsem se snažila, aby se s barvami seznámily co možná nejlépe a mohly si je i „osahat.“ Nejdříve děti malovaly libovolnými prstovými barvami a poté zkoušely reakci barev zapuštěných do sebe. Poté jsem s dětmi zkoušela výtvarnou řadu tisknutí v týdnu zaměřeném na pohádky. První den byl převážně improvizací, mým cílem bylo, aby si děti pohádky spojily s barvami a z donesených látek různých materiálů a barev vytvořili vlastní kostýmy a barevný pohádkový svět. Výtvarná řada končila pátý den výrobou vlastních bramborových tiskátek.

Pracovní skupina

Pracovala jsem se skupinou 28 dětí. 12 chlapců a 16 dívek. Z toho je 6 dětí ve věku tři až šest let, 15 dětí ve věku čtyři až pět let a 7 dětí předškolního věku.

Metodické řady

„Metodické řady vycházejí především ze způsobů technického provedení úkolů a prozkoumání výtvarných vyjadřovacích prostředků z hlediska jejich (převážně) technických možností. Graduje v nich např. dovednost v zacházení s výtvarným instrumentem, materiálem či technikou. Od prostého otiskování barevné skvrny z jednoho papíru na druhý lze dospět (bezprostředně či v budoucnu) až k technice monotypu, od bramborového tiskátka k tisku z výšky (např. linorytu), od poznávání vlastností řídké a husté barvy a jejich chování na různých podkladech (navlhčeném, klovatinovém, škrobovém, zdrsňeném smirkovém papírem) k jejich záměrnému využívání při výtvarné tvorbě. Tomuto zkoumání je možno podrobit také (již uváděné) výtvarné vyjadřovací prostředky (linii, barvu, tvar, světlo, rytmus, kontrast, náznak, nadsázku, zjednodušení atd.). Do metodické řady nutně náleží nejen zkušenosti z vlastních praktických výtvarných činností, ale také z vnímání objektů.“²⁵

²⁵ Hazuková, Helena., *Nová pojetí výtvarné výchovy, plán a výtvarné projekty* [online]. Praha:

rvp.cz, revize 7. července 2006 [cit. 7. února 2012].

6. Realizace

6.1. Barevné motýlí kouzlení

Třída, ve které jsem pracovala, se jmenuje „Motýlci,“ proto jsem tohoto názvu využila při prvních činnostech s dětmi.

Cíle:

- Seznámit děti s barvami
- Správné zacházení s barvami
- Rozvoj fantazie a představivosti
- Protažení celého těla

Pomůcky:

omalovánky, bretonové barvy, klovatina, štětce, šablony motýlů, prstové barvy, černý fix, čtvrtky, temperové barvy, barevné tylové látky

Nabídka činností:

- omalovánky s motýly
- otiskování prstů
- zapouštění barev do klovatiny
- povídání o motýlech
- hra na motýly
- cvičení s barevnými látkami
- tisk motýlích křídel

Postupy činností:

Motýl - otisk prstových barev:

Nejprve si každé dítě připraví malý čtvereček čtvrtky a poté si postupně namočí čtyři prsty do prstové barvy a ty vždy otiskne tak, aby tyto otisky tvořily tvar motýlích křídel, po zaschnutí dokreslí černým fixem tykadla.

Motýl - zapouštění barev do klovatiny:

Děti si vyberou z předem připravených vystřižených papírových motýlů, které natrou slabou vrstvou klovatiny. Poté štětcem namočeným v bretonové barvě dělají do klovatiny malé kaňky. Po zapuštění barev a vyplnění plochy nechají děti klovatinu zaschnout.

Hra Let motýlů:

Po třídě jsou rozmístěny papírové květiny různých barev, od každé barvy je o jednu méně, než je celkový počet dětí. Jedno dítě chodí a říká báseň:

„Malý motýl třepetálek,

přiletěl k nám z velkých dálek.

Vybírá si kytičku,

kam by složil hlavičku.“²⁶

Po těchto slovech řekne jednu barvu květiny a úkolem ostatních dětí i dítěte, které říkalo báseň je, co nejrychleji běžet na květinu dané barvy. Dítě, na které nezbyla květina, říká báseň. Takto hru několikrát opakujeme.

Motýl - otisk temperových barev:

Děti si vyberou z předem připravených papírových motýlů, které nejprve přehnou na polovinu. Poté jednu polovinu křídel pomalují temperovými barvami v takové vrstvě, aby byla schopna otisku. Když je polovina motýla pomalovaná, přeloží v předem připraveném ohybu křídla na sebe, aby vznikl otisk. Tomuto motýlu mohou děti černou temperou domalovat tělo a poté nechat barvy důkladně zaschnout. Nebo po zaschnutí barev tělo dotvořit barevným papírem.

²⁶ Autor neuveden

Průběh činnosti:

Hned ráno si některé děti vybarvovaly omalovánky a jiné tvořily u stolečku motýly otiskováním prstových barev na čtvrtku. Po tomto otiskování a seznámením s barvou následovalo zapouštění bretonových barev do klovatiny a z toho i následná výroba motýlů. Při této činnosti děti především pozorovaly zapouštění barev do sebe a vznik nových barevných odstínů. Po svačině jsem si s dětmi povídala o motýlech, o tom jaké mají barvy, z čeho se vyvíjí atd. Na toto povídání navázala hra Let motýlů. Když se děti dostatečně rozeřádaly, začali jsme se cvičením, které bylo motivováno barevnými křídly motýlů, na která jsme využily barevné tylové látky. Po protažení a zacvičení si každé dítě u stolečku vyrobilo dalšího motýla, tentokrát otisknutím temperových barev z jedné poloviny křídel na druhou. Při příchodu z vycházky jsem společně s dětmi vyzdobila třídu vyrobenými motýly.

obr. 3. Motýl z otisku prstových barev

obr. 4. Motýl ze zapouštění barev do klovatiny

obr. 5. Motýl z otisku temperových barev

Reflexe:

I když výtvarných činností bylo tento den mnoho, musím říci, že děti měly z tvoření radost a tvoření různých motýlů je bavilo. Při ranních činnostech některé děti neotiskovaly pouze prsty, ale chtěly si zkusit i otisk ruky, líbilo se jim mít barvu mezi prsty a dotýkat se jí. Byla jsem ráda, že je zajímalo to, jaké barvy vzniknou zapuštěním více barev do sebe a že tento jev pozorovaly po dobu, než se barevnost ustálila. Při povídání o motýlech už většinu známých znaly, ale i tak je bavilo popisovat jejich barvy. Hru, která následovala, chtěly děti opakovat poměrně dlouho a tak si myslím, že je také zaujala. Při cvičení se mi nejvíce líbilo to, jak se děti látkami snažily napodobovat ladné pohyby motýlích křídel. Při poslední činnosti otiskování temperových barev si mnoho dětí vybralo, jako podkladovou barvu stejnou jakou měla jejich látka při cvičení. Byla jsem ráda, že jsem třídu zdobila společně s dětmi, protože si své motýly mohly umístit na místo, které se líbilo jim.

6.2. V lese nebo na paloučku

Cíle:

Rozvoj správného zacházení s barvami

Rozvoj pohybových schopností

Seznámení se zvířaty

Pomůcky:

temperové barvy, štětce, lepidlo, roličky od toaletního papíru, stopy zvířat, knihy s obrázky zvířat a přírody, červené papíry, šablona kruhu

Nabídka činností:

malba louky

malba lesa a lesních zvířat

povídání o lesních zvířatech

prohlížení knih

překážková dráha

Postupy činností:

Dům z roličky od toaletního papíru:

Dítě na roličku od toaletního papíru namaluje okna, dveře atd. Po zaschnutí obkreslí na červený papír kruh, který vystřihne a ke středu nastříhne. S tímto úkonem, může pomoci učitel. U tohoto nástřihu následně potře papír lepidlem a přilepí druhou nepolepenou část. Takto vznikne střecha, kterou přilepí k roličce.

Tělovýchovná chvilka:

Zajíc – chůze ve dřepu, ruce tvoří uši na hlavě.

Medvěd – „medvědí“ těžká chůze.

Jelen – chůze, ruce tvoří parohy.

Ježek – schoulení do klubíčka.

Průběhy činností:

Po příchodu si děti mohly prohlížet knihy s obrázky přírody, květin a zvířat. Poté, kdo chtěl, mohl pro motýly a jiná zvířata malovat temperovými barvami louku. Následovaly činnosti na koberci, při kterých se děti nejdříve protáhly a zahrály si na zvířata za zvuku písně Hajný je lesa pán. Děti byly seznámeny s pravidly hry a poté měnily pohyby podle toho, které zvíře jsem řekla. Když byly děti dostatečně uvolněné, povídaly jsme si v kroužku o zvířatech, která žijí v lese a na louce, jak vypadají, kde bydlí a čím se živí. Také jsem dětem ukázala namalované stopy zvířat a děti hádaly, komu stopy patří. Poté jsem připravila překážkovou dráhu, která měla připomínat procházku lesem. Děti chodily mezi papírovými stopami zvířat, prolézaly látkovým tunelem jako liščí norou, válely sudy na žíněnce jako medvědi. Když si všichni prošli dráhu alespoň jednou, měly děti za úkol namalovat u stolečků jedno lesní zvíře nebo strom.

obr. 6. Malba louky a zahrady s dolepeným domečkem

obr. 7. Malba lesních zvířat a stromů

Reflexe:

Stejně jako předešlý den i dnes děti práce s barvami bavila a o činnost se zajímaly už při mé přípravě barev a štětců. Myslím si, že konečné obrázky dopadly velmi dobře a velmi mě potěšilo, že se děti snažily vyplnit celou plochu čtvrtky, aniž bych je na to musela upozorňovat. Hra na zvířátka byla také úspěšná, protože děti mají píseň velmi rády a při hře si ji zpívaly. Překvapilo mě, že mnoho dětí vědělo, jak vypadají stopy jednotlivých zvířat a také to, že mé povídání doplňovaly mnoha dalšími informacemi. Při procházce „lesem“ a při plnění úkolů tyto stopy někteří chlapci znovu určovali. Závěrečná malba zvířat mě překvapila především v tom, že všechny děti vybarvily zvířata jejich reálnými barvami. Je ale pravdou, že tříletým dětem s barevností zvířat nápovědou pomáhaly starší děti. Celkově si ale myslím, že děti znají zvířata natolik bezpečně, že neměly potřebu používat jiné než reálné barvy.

6.3. Hurá do pohádky

Cíle:

- Podpořit přirozený vztah k pohádkám
- Zdokonalit jemnou a hrubou motoriku
- Procvičování rozeznávání barev
- Použití barevných látek k improvizaci
- Rozvoj fantazie

Pomůcky:

temperové barvy, čtvrtky, nůžky, štětce, látky, korkové zátky

Nabídka činností:

- prohlížení pohádkových knížek
- otisky vlastních dlaní
- povídání o oblíbených pohádkách
- povídání o kladných a záporných postavách
- ukázka barevných látek
- třídění látek
- tanec s látkami
- tvorba kostýmů z látek
- tvorba barevného pohádkového světa
- otisk korkové zátky

Postupy činností:

Otisk dlaně:

Děti si vyberou barvu, jakou chtějí, pomocí štětce si natrou dlaň a poté ji otisknou na předem připravenou čtvrtku.

Otisk korkovou zátkou:

Tato činnost má stejný postup, pouze místo dlaně slouží korková zátkka.

Průběh činností:

Ráno si děti u stolečků prohlížely připravené pohádkové knížky a poté si mohly jít otisknout svou pohádkou stopu. Měly za úkol vybrat si barvu, kterou by do pohádky chtěly vstoupit. Po svačince jsem si s dětmi v kroužku povídala o jejich oblíbených pohádkách a o tom, které barvy by podle nich měly na sobě postavy z pohádek. Když jsme si dopovídali, donesla jsem velký pytel, ze kterého jsem postupně vyndávala látky různých barev, velikostí a materiálů. Děti říkaly, které postavě by tuto látku oblékly. Pak si každý vybral jednu látku a při hudbě s ní tančil. Děti měly za úkol tancovat tak, jak na ně působí vybraná barva (vesele, smutně). Když všichni dotančili, mělo každé dítě za úkol, převléci se pomocí látek do nějaké pohádkové postavy. Poté každé dítě řeklo, která postava je. Nakonec přišla tvorba pohádkového světa z barevných látek. Tento svět děti dotvořily barevnými otisky rukou a otisky korkových zátek.

obr. 8. Tvorba kostýmů z barevných látek

obr. 9. Otiskování dlaně

Reflexe:

Skupinka chlapců, která si ráno prohlížela pohádkové knihy, využila tento prožitek i v následující hře na koberci, kdy si půjčili velký plastový hrad a hráli si na rytíře. Otiskování dlaní u stolečků vyzkoušely postupně všechny děti a některé chtěly otiskovat i několikrát. Nejmladší Terezku (3roky) fascinovalo „patlání“ barev mezi prsty, ale s otiskem měla menší potíže, protože s obtisknutou rukou začala jezdit po papíře a vytvořila jednu velkou šmouhu, ovšem druhý pokus s mou pomocí se už podařil. U dětí, které tiskly vícekrát bylo zajímavé pozorovat, že si volí pořád stejné barvy nebo převážně barvy z jedné skupiny, tedy buď barvy teplé nebo studené. Při řízené činnosti byly téměř všechny děti uchváceny vysypáním barevných a lesklých látek z pytle a okamžitě se k nim seběhly a začaly je z blízka pozorovat a mávat s nimi kolem sebe. Činnost, při které si děti měly vytvořit vlastní kostým z látek, byla také velice úspěšná. Všechny děti si vybraly barvy látek, které jsou pro jimi zvolené postavy typické. Stavba barevného pohádkového světa, byla už jen příjemným završením, kdy se děti snažily popisovat, co z dané látky právě tvoří (zelená – louka, modrá – řeka...)

6.4. Šáša šáša, šášula

Cíle:

- Rozvoj pozornosti
- Rozvoj logického myšlení
- Rozvoj matematických představ
- Rozvoj řeči
- Rozvoj správného používání barev
- Rozvoj správného držení nůžek

Pomůcky:

temperové barvy, štětce, šablony šášků, nůžky, vystříhané barevné geometrické tvary pro každé dítě, lepidlo, tužky, omalovánky, maňásek

Nabídka činností:

- skládání šášků z geometrických tvarů
- vystřihávání a malba šášků
- báseň
- omalovánky

Postupy činností:

Malování šášci:

Dítě dostane šablonu hlavy šáška, obkreslí ji, vystříhne a pomaluje temperovými barvami. Poté výrobek nechá zaschnout.

Průběhy činností:

Ráno měly děti možnost vybrat si z různých omalovánek šášků nebo si stříhat a malovat šáška. Po ranních činnostech a svačině následovalo povídání v kroužku. Nejprve děti vymýšlely, jaké barvy může mít šášek. Ptala jsem se dětí, zda jsou tyto barvy veselé nebo smutné a nakonec jsem dětem ukázala maňáska šáška, kterého jsem si přinesla, představila jsem ho a zeptala jsem se, jestli je šášek podle

toho v jakých barvách je oblečen veselý nebo smutný. Poté jsem děti učila báseň, při které děti protahovaly tělo podle toho, co jsem předváděla.

„Když se táhne za šňůru,
skáče šašek nahoru,
vyhazuje rukama,
přitom kope nohama,
takhle jede na koni
a pak se Vám pokloní.“²⁷

Poté maňásek poprosil děti, zda by mu pomohly poskládat jeho kamarády šašky, kteří se rozprchli po třídě. Po třídě jsem rozházela různé barevné papírové geometrické tvary tak, aby byl pro každé dítě správný počet k následnému skládání šaška. Postupně jsem říkala tvary a počet, který mají děti sebrat. Když měly všechny děti své tvary v ruce, měli za úkol najít si kousek svého místa na koberci a sednout si. Poté jsem dětem rozdala papíry a podle mých pokynů na ně skládaly tvary k sobě, nad sebe, pod sebe, vedle sebe atd. tak, že jim vznikl papírový barevný šašek z geometrických tvarů. Poté ho opatrně přenesly ke stolům, přilepily na papír a pastelkami dotvořily pozadí.

²⁷ Autor neuveden.,*Šašek* [online]. Praha

Pohyb dětem, 2012, [cit. 2. února 2012].

Dostupné na < <http://pohyb-detem.cz/basnicky>>

obr. 10. Namalovaný šašek

obr. 11. Nalepení šišci z geometrických tvarů

Reflexe:

Při malování šašků se mi líbilo, že děti šašky malovaly mnoha barvami, takže vzniklo množství velmi barevných a veselých šašků, kterými jsme později vyzdobily třídu. Při povídání na koberci jmenovaly děti především jasné a zářivé barvy a pokud někdo řekl například černou, ostatní ho hned opravovaly, že takové barvy šašek na sobě nenosí. S maňáskem se děti velmi rychle spřátelily a v jeho

požadavcích se mu snažily vyhovět. Sbírání geometrických tvarů dělalo problémy pouze tříletým dětem, těm ovšem starší děti rády a se samozřejmostí pomohly. Následné skládání šaška některé děti měly hotové ještě dříve, než jsem zadala veškeré pokyny. Jedno dítě místo šaška složilo raketu a tu i následně nalepilo na papír. Celkově si myslím, že činnosti byly podařené a i přes to, že děti měly k dispozici stejně barevné geometrické tvary, vznikly z nich po dotvoření originální obrázky.

6.5. O veliké řepě

Cíle:

Správné zacházení s houbičkou při tisku

Rozvoj jemné motoriky

Rozvoj matematických představ

Rozvoj paměti

Rozvoj mluveného projevu

Protažení celého těla

Pomůcky:

čtvrtky, barevný papír, nůžky, lepidlo, houbičky, tempera, pastelky, řepy, kostýmy, obrázky k pohádce

Nabídka činností:

- výroba papírových myšek pomocí tisku houbičkou
- vypravování příběhu O veliké řepě pomocí obrázků
- rozvoj matematických představ
- nácvik básně s ukazováním
- cvičení s řepami
- dramatizace pohádky
- malba pohádky
- ochutnávka řepy

Postupy činností:

Myšky natisknuté houbičkou

Nejprve si děti obkreslí šablonu těla na bílou čtvrtku a šablonu uší na růžový barevný papír a tyto šablony vystříhnou. Poté šablonu těla v její cca třetině přehnou tak, aby vznikla hlava. Na toto tělo tisknou houbičkou namočenou do šedé barvy „kožíšek“ a poté dolepí uši, zuby, fousky a čumáček. Temperou mohou obtáhnout uši pro jejich zvýraznění.

Pohyby k básni:

Při slovech „Vyrostla řepa veliká,“ děti pomalu vstávají ze sedu a rukama znázorňují listy, při slovech „na políčku na poli,“ znázorňují rukama povrch pole, při říkání „děda velký košík má,“ spojí děti ruce v kruh před sebou a při slovech „řepou si ho naplní.“ znázorňují rukou dávání řepy do košíku.

Průběh činností:

Protože předchozí den se děti účastnily divadla O myšce Rozumce, zapojila jsem do následujícího dne pohádku O veliké řepě. Abychom navázali na myšku Rozumku, čekala na děti hned ráno výroba myšek natisknutých houbičkou. Do této činnosti se postupně zapojily téměř všechny děti a v průběhu vyrábění jsme si povídali o tom, jak to s myškou Rozumkou bylo v pohádce. Když byly myšky hotové a děti se nasvačily, následovala činnost na koberci, kde jsem se nejprve děti ptala na to, ve kterých pohádkách myšky vystupují, až jsme společně dospěli i k pohádce O veliké řepě. Tuto pohádku jsem dětem pomocí obrázků převedla a poté jsem se zaměřila na rozvoj matematických představ kladením otázek např.: „Kdo stál při tahání řepy před pejskem?“ Následovala básnička:

„Vyrostla řepa veliká,
na políčku, na poli,
děda velký košík má,
řepou si ho naplní.“²⁸

Při této básni děti básně znázorňovaly. Po zopakování básně jsme společně s dětmi cvičily za pomoci pravých malých červených řep. Pak jsem rozdělila děti na herce a diváky a společně jsme si pohádku zdramatizovali. Role se po dokončení dramatizace vyměnily. Následovala kresba fixem a malba pastelkami a pastely. Po ní ochutnávka červené řepy.

²⁸ Miroslava Strakatá

obr. 12. Otisk houbičkou

obr. 13. Kolorovaná pohádka

Reflexe:

Tisk myšího „kožíšku“ zvládaly starší děti bez sebemenšího problému, nejmladší děti měly menší problémy. Terezka (3 roky), která s houbičkou namočenou v barvě začala jezdit po papíře, stejně jako tomu bylo u otiskování dlaně, opět po mém upozornění a zopakovaném předvedení tuto činnost sama zvládla. Vyprávění pohádky zaujalo všechny děti, myslím si, že především díky obrázkovému doprovodu. Při kladení otázek: „Kdo byl první?“ a „Kdo před kým?“ děti bez váhání odpovídaly správně, pouze zaváhaly u otázky: „Kdo šel tahat řepu za myškou?“ Při této otázce některé děti mlčely nebo odpověděly nesprávně. Básničku, která následovala po povídání, se všechny děti naučily téměř okamžitě a při následném cvičení se soustředily na to, aby si s někým nevyměnily řepu. Nejvíce mě ovšem potěšily děti při dramatizaci pohádky, protože byly naprosto zaujaté a pozorné a díky tomu, že pohádka byla krátká a bylo možné celkové vystřídání dětí, byli všichni spokojeni. Tuto příjemnou činnost završilo výtvarné tvoření u stolečků, při kterém si děti vyprávěly o tom, jak dramatizovaly pohádku.

6.6. Barevné perníčky

Cíle:

Zopakování známé pohádky O perníkové chaloupce

Použití nové techniky – otisk kuličky, otisk potravinářské fólie

Nácvik stříhání

Večítění se do role

Seznámení s lidskými vlastnostmi

Jak se správně zachovat, když se ztratíme

Rozvoj pozornosti

Pomůcky:

víko od krabice, hliněná kulička, temperové barvy, hnědý papír, nůžky, šablony, potravinářská fólie, obrázky k pohádce, šátek, omalovánky, izolepa, molitanové kostky, látky

Nabídka činností:

vystříhávání

otisky kuliček a potravinářské fólie na „perníčky“

prohlížení obrázků

hra Na spící babu

stavba Perníkové chaloupky

lepení „perníčků“ na chaloupku

povídání o vlastnostech zlých pohádkových postav

Postupy činností:

Otisk kuličky:

Vystřižený tvar perníčku dítě položí na dno víka krabice. Pak mimo něj, na různá místa v krabici kápne několik kapek temperové barvy. Do jedné z barev postaví kuličku a nakláněním víka nechá kuličku volně kutálet barvami a přes

vystřížený perníček. Tímto vznikne barevný otisk dráhy kuličky. Po dokončení nechá „perníček“ zaschnout.

Otisk potravinářské fólie:

Vystřížený tvar perníčku dítě pomaluje temperovými barvami, které se mu líbí. Je nutné dbát na to, aby barvy nezaschly. Poté přiloží kousek potravinářské fólie a pomačká (zvrásní) ji na „perníčku“. Takto připravený výtvar, nechá dítě zaschnout a poté sejme fólii. Vzniknou různobarevné struktury povrchu perníčků

Hra Na spící babu:

Jedno dítě hraje babu, sedne si uprostřed místnosti, vezme si šátek na hlavu a položí si několik „perníčků“ na sebe, ovšem tak, aby je nedrželo, poté zavře oči. Ostatní děti mají za úkol „spící babě“ perníčky nepozorovaně sebrat. „Spící baba“ se snaží po sluchu poznat, že jí ostatní perníčky berou a chytit je při krádeži.

Průběh činností:

Nejprve si děti při ranních činnostech mohly vytvořit papírové perníčky technikou otisku hliněné kuličky a otisku potravinářské fólie. Nebo si mohly prohlížet obrázky a vybarvovat omalovánky z pohádky. Také několik dětí stavělo chaloupku z molitanových kostek a látek. Po těchto činnostech následovalo převyprávění pohádky společně s dětmi. Když si všechny děti pohádku připomněly, zaměřila jsem se na vlastnosti ježibaby. Děti měly za úkol vymýšlet, jaké vlastnosti mohla mít a proč byla tak zlá. Pak jsme společně vymýšleli pravidla chování při tom, když se ztratíme. Následovalo zdobení chaloupky ráno vytvořenými perníčky pomocí izolepy a hra Na spící babu. Na samém konci děti vleže relaxovaly, při hudbě doplněné zvuky přírody.

obr. 14. Otisk kuličkou

obr. 15. Otisk potravinářské fólie

Reflexe:

Nové výtvarné techniky při ranních činnostech byly dětmi velmi žádoucí. Především technika otisku kuličky namočené v barvě. Některé děti spolupracovaly ve dvojicích a domlouvaly se na správném náklonu víka tak, aby jim kulička nevypadla ven. Konečné výtvořky byly velmi zdařilé. Při otisku potravinářské fólie měly některé děti problém s tím, že nedokázaly udržet povrch mokřý a z toho důvodu nebyl efekt natolik výrazný. Nejvíce používaly modrou, červenou a zelenou barvu. Při převyprávění pohádky byly děti poměrně přesné a na všechny doplňující otázky velmi rychle odpovídaly. Když jsem se dětí ptala na vlastnosti ježibaby, odpovídaly nejdříve, že byla zlá, zamračená a hladová. Některé děti nedokázaly rozlišit vlastnosti od vzhledu a říkaly, že byla ošklivá a měla bradavice. Byla jsem ráda, že děti věděly, co je vhodné dělat, když se ztratí, většina znala telefonní čísla integrovaného bezpečnostního systému, svoji adresu, příjmení. Pouze tříleté děti neznaly svou adresu a telefonní číslo policie. Při zdobení chaloupky byly děti rády, že je chaloupka zdobena jejich perníčky a dávaly pozor na to, aby se jim neponičily. Hra na spící babu měla velký úspěch, bylo zajímavé pozorovat, jak se děti snaží jít k „babě“ po špičkách a přiblížit se tak, aby se neprobudila a nechytla je. Zároveň jsem byla překvapena, jak děti hrající „babu“ vydržely být v klidu a soustředěně vnímat okolní zvuky. Většině dětí se podařilo „perníček babě“ vzít. Myslím si, že se činnosti povedly a děti si je prožily a užily.

6.7. Holčička v červeném

Cíle:

- Rozvoj jemné motoriky
- Opatrnost při práci s nožem
- Správné zacházení s barvou
- Rozvoj poznatků o využití potravin
- Rozvoj zrakového vnímání
- Rozvoj pozornosti

Pomůcky:

brambory, příborové nože, prkénko, vykrajovací formička, temperové barvy, bílá ušitá zástěra, bílé papírové květiny, voskové pastely, upečená buchta, čtvrtky, maňásek Červené Karkulky, špejle, izolepa

Nabídka činností:

- výroba tiskátek z brambor
- výroba přáníček
- tisk na zástěru pro Karkulku
- rozhovor nad pohádkou
- hra Jakou barvu máš na sobě
- hra Čáp ztratil čepičku
- hledání kytíček
- vybarvování kytíček voskovým pastelem
- dramatizace pohádky

Postupy činností:

Tiskátka z brambor:

Děti nebo učitel rozkrojí bramboru na půl, poté do rozkrojené části zatlačí formičku a nožem ji obřízne. Když jsou přebytečné části odstraněny, vyndá

formičku a vzniklým razítkem namočeným v temperové barvě tisknou na vybraný povrch.

Hra Jakou barvu máš na sobě:

Děti sedí v kruhu, učitelka říká barvy a děti, které je mají na sobě, se postaví a ukážou tuto barvu na sobě, ostatní děti to kontrolují.

Hra Čáp ztratil čepičku:

Jedno dítě chodí po třídě a říká: „Čáp ztratil čepičku, měla barvu barvičku...“ a řekne jednu barvu. Ostatní děti mají v tu chvíli za úkol co nejrychleji tuto barvu v předem vymezeném území nalézt a dotknout se jí. Dítě, které říkalo básničku chytá ty, které barvu ještě nenašly a ten, kterého chytne, se s ním střídá.

Průběh činností:

Při ranních činnostech děti za mé pomoci vyráběly bramborová tiskátka a tiskly na zástěru určenou Karkulce a na přeloženou čtvrtku určenou jako přáníčko. Po této činnosti a svačině následovalo převyprávění pohádky O Červené Karkulce s pomocí obrázků a maňáska. Zeptala jsem se dětí: „Jaké postavy byly v pohádce? Jakou barvu nosí na svém oblečení myslivec? Proč se holčička z pohádky jmenovala Červená Karkulka? Jaké znáte ještě červené věci? Co Karkulka mohla v lese vidět? Co byste babičce daly vy? “ Po těchto otázkách se děti protáhly u hry Jakou barvu máš na sobě a Čáp ztratil čepičku. Následovala dramatizace pohádky, při které se děti vystřídalily v roli herců a diváků. Na dramatizaci volně navázalo hledání vystřižených papírových květin viditelně schovaných po třídě a jejich následné vybarvování voskovými pastely a přilepení izolepou na špejli. Nakonec následovala odměna v podobě rozkrájené buchty.

obr. 16. Dramatizace pohádky

obr. 17. Tisk bramborovým tiskátkem

Reflexe:

Při tvorbě tiskátek jsem nejvíce musela pomáhat tříletým a čtyřletým dětem, protože neměly sílu na rozkrojení brambory. Samotný tisk děti bavil a žádné dítě netiskalo pouze jednou barvou, ale nejčastěji všemi nabídnutými. Texty do přáníček jsem společně s dětmi dopisovala odpoledne. Po týdenní zkušenosti s barvou a tiskem děti pracovaly o poznání lépe, s výjimkou Terezky (3 roky), která i dnes začínala s tiskem tak, že s namočeným tiskátkem v barvě jezdila po papíře. Při vyprávění pohádky byla většina dětí zaujatá a na následné otázky bystře odpovídala. Hry zaměřené na barvy zvládaly všechny děti bez problému a především hra Čáp ztratil čepičku, měla nejspíše díky možnému pohybu úspěch. Dramatizace pohádky mě příjemně překvapila, protože děti se vžily do role a byly schopné vlastních tvůrčích kreací. Při následném vybarvování květin používaly všechny děti s výjimkou Zdendy (5 let), který použil černou a tmavě modrou barvu, světlé zářivé barvy. Následná buchta jako od babičky byla pro děti příjemnou odměnou.

Závěr

Hlavním cílem mé práce bylo zjistit a ověřit si možnosti výtvarného vyjádření dětí předškolního věku prostřednictvím barev a technik malování. Během půl roku jsem si s dětmi vyzkoušela několik výtvarných aktivit, při kterých jsou využívány barvy a různé dětem známé i neznámé výtvarné techniky. V rámci týdne zaměřeného na pohádky jsem s dětmi zkoušela metodickou výtvarnou řadu tisku. Nejprve děti otiskovaly vlastní prsty a na konci týdne si s mou pomocí vyrobily vlastní tiskátko z brambor.

Přesvědčila jsem se o tom, že děti práci s barvou mají rády a že pozorování jejich vlastností je zajímavá. Všimla jsem si, že upřednostňují práci s barvou v tekuté podobě, protože je jim příjemný přímý kontakt s ní. Ověřila jsem si, že většina dětí ve věku tři až čtyři roky nevybarvuje předměty jejich reálnými barvami, ale pouze podle vlastní fantazie a nálady. Ovšem téměř žádné děti nepoužívají k vybarvování černou nebo velmi tmavou barvu. Upřednostňují především teplé a zářivé barvy. Nové techniky zajímaly děti nejvíce a dle jejich zájmu se domnívám, že největší úspěch měla technika otisku hliněné kuličky, při které děti pracovaly ve dvojicích a chtěly ji zkoušet i při odpoledních činnostech. V průběhu půl roku stráveného v této mateřské škole a důsledném vedení jsem si všimla velkých pokroků při práci s barvou. Úspěchů dosáhlo i nejmladší dítě (3roky), které začalo mateřskou školu navštěvovat až na začátku týdne, ve které jsem aplikovala metodickou výtvarnou řadu. Naštěstí nebylo zaskočeno neznámým prostředím a s velkým zájmem se zapojovalo do veškerých aktivit, především do těch výtvarných, ve kterých mohlo zkoušet a experimentovat.

Po celou dobu, kdy jsem s dětmi pracovala, jsem se snažila, aby činnosti mnou navržené nebyly pouze nenavazujícími možnostmi výtvarného vyjádření, ale aby vždy byly úzce spojeny s tématem daného dne. Při mém příchodu do třídy se vždy děti s napětím ptaly, co dnes budeme vyrábět a tvořit.

Dospěla jsem k názoru, že je pro děti práce s barvami velmi důležitá a že díky nim a s předešlou vhodnou motivací k tvorbě mohou lépe uplatňovat svou fantazii, náladu a pohled na svět.

Myslím si, že mnou navržená výtvarná řada pomohla dětem v rozvoji jejich tvořivosti a návyku práce s barvou. Domnívám se, že nově přichozí dítě by

nedosáhlo takových úspěchů při tisku, pokud by neprošlo celým systematicky vytvořeným týdnem.

Z tohoto důvodu se domnívám, že by takto systematicky vytvořené řady měly být často a pravidelně v mateřských školách využívány a měl by na ně být brán větší zřetel.

Věřím, že tato práce bude zajímavou inspirací nejen pro mě, ale i pro další učitele a rodiče dětí v mateřských školách.

Seznam použité literatury

Barnes – Mellisová, Glynis.: *Akvarel - Úvodní kurz*. Universum, Praha 2007, 128 stran, ISBN 978-80-242-1875-5

Brožová, Vlasta., Peřinová, Marta.: *Kreslíme, malujeme, modelujeme....* Fortuna, Praha 1994, 174 stran, ISBN 80-7168-018-4

Cikánová, Karla.: *Malujte si s námi*. Aventinum, s.r.o., Praha 1996, 125 stran, ISBN 80-85277-84-0

Jakoubková, Věra., Packová, Juliána., Pejšová, Jiřina.: *Výtvarná výchova v mateřské škole: Dílčí metodická příručka k programu výchovné práce pro mateřské školy*. Naše vojsko, n.p., Praha 1988,

Kuchař, Radim.: *Kresba, malba, grafika pro lidové školy umění*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1968, 48 stran

Lüscher, Max.: *Čtyřbarevný člověk*. Ivo Železný, nakladatelství, spol. s.r.o., Praha 1997, 137 stran, ISBN 80-237-3491-1

Pleskotová, Petra.: *Svět barev*. Albatros, Praha 1987, 199 stran

Razáková, Dagmar.: *Kreslíme, malujeme, modelujeme*. Státní pedagogické nakladatelství, n.p., Praha 1963, 135 stran

Slavíková, Vladimíra., Slavík, Jan., Eliášová, Sylva.: *Dívej se, tvoř a povídej!*. Portál, Praha 2007, 194 stran, ISBN 978-80-7367-322-2

Svobodová, Maria.: *Jak kreslím a maluji s dětmi v mateřské škole*. Grafia 06, Brno 1970, 161 stran

Uždil, Jaromír. : *Čáry, klikyháky, paňáci a auta*. Státní pedagogické nakladatelství, n.p., Praha 1978, 128 stran

Uždil, Jaromír., Šašinková, Emilie: *Výtvarná výchova v předškolním věku*. Státní pedagogické nakladatelství, n.p., Praha 1980, 191 stran

Online zdroje

Jünglingová, Olga., Mgr. *Malba* [online]. Přerov:

Gymnázium Jana Blahoslava a SPGŠ, 2009, revize 2. 2. 2009 [cit. 2. února 2012].

Dostupné na: < <http://www.gjb-spgs.cz/files/177/malba.pdf>>

Autor neuveden., *Šašek* [online]. Praha

Pohyb dětem, 2012, [cit. 2. února 2012].

Dostupné na < <http://pohyb-detem.cz/basnicky>>

Kvapil, Karel., *Kvalitu vašeho týmu pomohou odhalit barvy* [online]. Praha:

Novinky.cz, 2012, revize 6. ledna 2012 [cit. 3. února 2012].

Dostupné na: < <http://www.novinky.cz/kariera/255424-kvalitu-vaseho-tymu-pomohou-odhalit-barvy.html?ref=ostatni-clanky>>

Hazuková, Helena., *Nová pojetí výtvarné výchovy, plán a výtvarné projekty* [online]. Praha:

rvp.cz, revize 7. července 2006 [cit. 7. února 2012].

Dostupné na : <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/629/NOVA-POJETI-VYTVARNE-VYCHOVYPLAN-A-VYTVARNE-PROJEKTY.html/>>

Seznam příloh:

Videonahrávka:

Mateřská škola U Pramene České Budějovice 16.2. 2012

Nahrávka praktických činností s dětmi.

Seznam obrázků:

obr. 1. Subtraktivní míšení barev	9
obr. 2. Aditivní míšení barev	9
obr. 3. Motýl z otisku prstových barev	31
obr. 4. Motýl ze zapouštění barev do klovatiny.....	31
obr. 5. Motýl z otisku temperových barev	32
obr. 6. Malba louky a zahrady s dolepeným domečkem	34
obr. 7. Malba lesních zvířat a stromů	34
obr. 8. Tvorba kostýmů z barevných látek	37
obr. 9. Otiskování dlaně.....	37
obr. 10. Namalovaný šašek.....	41
obr. 11. Nalepení šašci z geometrických tvarů	41
obr. 12. Otisk houbičkou	45
obr. 13. Kolorovaná pohádka.....	45
obr. 14. Otisk kuličkou	47
obr. 15. Otisk potravinářské fólie	48
obr. 16. Dramatizace pohádky	50
obr. 17. Tisk bramborovým tiskátkem.....	51
obr. 18. Otisk dlaní	58
obr. 19. Kostým Červená Karkulka	58
obr. 20. Namalovaný šašek.....	59

obr. 21. Tisk houbičkou	59
obr. 22. Malba louky.....	60
obr. 23. Dramatizace pohádky	60

Přílohy:

obr. 18. Otisk dlaní

obr. 19. Kostým Červená Karkulka

obr. 20. Namalovaný šašek

obr. 21. Tisk houbičkou

obr. 22. Malba louky

obr. 23. Dramatizace pohádky